

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

16 septembrie, ora 20.00

Generozitate prin muzică

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTRE ALE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA ACADEMIEI NAȚIONALE SANTA CECILIA DIN ROMA

TUGAN SOKHIEV dirijor

BERTRAND CHAMAYOU pian

Berlioz Uvertura *Le Carnaval romain*

Liszt Concertul nr. 1 în mi bemol major pentru pian și orchestră S. 124

Allegro maestoso / Quasi adagio / Allegretto vivace / Allegro marziale animato

Mahler Simfonia nr. 1 în re major

Langsam, schleppend (Lent, târăgănat) / Kräftig bewegt, doch nicht zu schnell (Mișcare viguroasă, dar nu prea rapidă) / Feierlich und gemessen, ohne zu schleppen (Solemn și măsurat, fără încetineală) / Stürmisch bewegt (Mișcat, furtunos)

Hector Berlioz (1803-1869): Uvertura *Carnavalul roman*

Contemporan cu Alexandre Dumas, Victor Hugo și Honoré de Balzac, Hector Berlioz întruchipează portretul ideal al artistului romantic care a luptat toată viața pentru afirmarea unei creații ca expresie a sincerității și subiectivității, respingând, totodată, tot ceea ce era învechit și tradițional în jurul său. Pentru Berlioz, Italia a reprezentat o continuă sursă de inspirație, locul privilegiat care i-a furnizat multe idei materializate ulterior cu succes în creații de referință. Atras de autobiografia gravorului și sculptorului florentin Benvenuto Cellini, scrie în 1838 prima sa operă, care va purta numele renumitului artist. Cu toate că partitura în sine abundă de momente minunate, spectacolul liric va avea un insucces răsunător din cauza libretului neconvincător. „În afara uverturii, tot restul lucrării a fost huiduit cu o precizie exemplară” își amintea ironic compozitorul. Tot el era de părere că opera „conține o varietate de idei, o energie și o exuberanță, o strălucire a culorii pe care, poate, nu le voi mai reuși niciodată și care merită o soartă mai bună.” Șase ani mai târziu, în 1844, pentru a face dreptate muzicii în care credea, Berlioz a ales două dintre cele mai bune momente ale operei și a format din ele uvertura *Carnavalul roman*, menită să fie interpretată de sine stătător sau să servească drept introducere pentru al doilea act al spectacolului. Prima intenție a fost însă cea preferată de public, la premiera din 3 februarie 1844, spectatorii cerând insistent ca uvertura să fie interpretată încă o dată. În timp, a devenit una dintre cele mai iubite lucrări ale lui Berlioz, fiind, de asemenea, una dintre partiturile pe care chiar acesta prefera să le includă în programul concertelor pe care le dirija.

Franz Liszt (1811-1886): Concertul nr. 1 în mi bemol major pentru pian și orchestră S. 124

Precum Berlioz sau Schumann, Franz Liszt a fost un inovator de geniu, transpunând în creația sa cele mai îndrăznețe idealuri romantice. Era considerat, totodată, unul dintre cei mai buni pianiști ai secolului său, demonstrând o virtuozitate comparabilă cu cea a lui Paganini, pe care îl admira și a cărui tehnică l-a determinat să găsească un corespondent și pentru redarea pianistică. Dar dacă în cazul lucrărilor pentru pian solo inspirația curgea cu lejeritate, în privința celor două concerte pentru pian și orchestră, gestația a fost lungă. Pentru a-l definitiva pe primul în mi bemol major pentru pian și orchestră, i-au trebuit 26 de ani de revizuire, adăugiri, modificări și completări. A rezultat un opus intens virtuos, inovator pentru timpul său, o fuziune a formei de concert cu cea de simfonie, respectând deviza compozitorului, conform căreia, „muzica nu este niciodată statică”. Structurat în patru secțiuni interconectate tematic, ce se succed continuu, lucrarea respectă ordinea mișcărilor unei simfonii clasice (o mișcare rapidă, una lentă, un scherzo și un final rapid).

Program

Tema impunătoare, care deschide opusul poartă ca motto următoarele cuvinte: *Das versteht ihr ale nicht, haha* (Niciunul dintre voi nu va înțelege asta, haha) – un posibil mesaj ironic adresat criticilor muzicali. Pe parcurs, melodia inițială suferă o serie de transformări tematice, o tehnică pe care Liszt o întâlnește, de altfel, și la Schubert, autor pe care îl admira, dar și la Berlioz în a sa *Simfonie fantastică*, a cărei premieră a coincis cu redactarea primelor schițe ale concertului. După a doua parte lirică, impregnată de sensibilitate, urmează un scherzo, în cadrul căruia triunghiul joacă un rol îndeajuns de important și insolit pentru urechile vremii, încât să declanșeze un val de critici la adresa lui Liszt. Celebrul Eduard Hanslick chiar a numit ulterior ironic lucrarea drept *Concertul Trianglu*, în timp ce alții au considerat efectul produs drept „banal și teatral”. Ultima parte reunește temele principale ale concertului și culminează într-un marș triumfal, care amintește, în altă cheie, de melodia lirică ce deschide cea de-a doua mișcare. Pe tot cuprinsul lucrării, pianul și orchestra sunt parteneri egali într-un discurs energic, strălucitor, colorat dar și dramatic, reflexiv și poetic.

Gustav Mahler (1860-1911): Simfonia nr. 1 în re major

Să compună o simfonie era pentru Gustav Mahler „precum construirea unei lumi, cu toate mijloacele tehnice pe care le ai la dispoziție” – așa îi spunea prietenei sale, Natalie Bauer-Lechner. Veridicitatea acestei mărturisiri este vizibilă deja de la prima sa simfonie, definitivată în 1888. La prima audiție de la Budapesta, anul următor, lucrarea era denumită *Titan* – poem simfonic în formă de simfonie, iar ulterior – *Titan*, simfonie în cinci mișcări și două părți. În 1893 și 1894, *poemul simfonic Titan* era încă interpretat la Hamburg și, respectiv, Weimar, însă versiunea finală, prezentată la Berlin, în 1896, poartă deja titlul Simfonia I în re major, având patru părți, dată fiind eliminarea mișcării numite *Blumine*, care, ocazional, se mai cântă astăzi ca piesă de sine stătătoare.

Dacă în debutul primei mișcări, *Lent, tăgănat*, Mahler prezintă frumusețea lumii odată cu trezirea naturii, pe parcurs, această armonie va fi pusă din ce în ce mai mult la îndoială, luminozitatea idilică părând din ce în ce mai mult o iluzie. A doua mișcare, *Puternic mișcat dar nu prea repede*, se desfășoară pe ritmuri dansante de *ländler* care în curând iau o turnură ironică, pe care nici măcar secțiunea lirică mediană nu o poate spulbera. Partea a treia, *Solemn și măsurat, fără încetineală*, este un marș funebru „în stilul lui Callot”, cum îl definește Anatol Vieru. Mahler a preluat în cheie grotescă un vechi ritual austriac al copiilor, care imită procesiunea înmormântării, utilizând, pentru sublinierea inocenței întoarse, celebrul canon pentru copii Frère Jacques în cheie minoră. Discursul inițial este întrerupt de sonorități parodice, ireverențioase, ce trimit cu gândul la procesiuni sonore stradale. Acest contrast va fi curând suprapus, cele două realități, cea funebră și cea „a saltimbancilor”, în accepțiunea Ruxandrei Arzoiu, evoluând împreună și creionând un spectaculos efect de alienare care, cu siguranță, a derutat puternic publicul timpului. Compozitorul însuși și-a descris ultima parte, *Mișcat, furtunos, care explodează cu ferocitate*, ca fiind „precum ultimul strigăt de disperare al unei inimi adânc rănite”. Titlul original al acestei părți, *Dall' Inferno al Paradiso* (Din Infern către Paradis) descrie lupta acerbă care se dă înaintea victoriei finale, în care tot zbuțiușul se transformă în triumf. Simfonia I este o oglindire a tinereții lui Mahler – bucuria vieții este umbrată treptat de obsesia morții, care, la rândul său, este îndepărtată de speranța caracteristică tinereții.

Ioana Marghita

Orchestra

Orchestra Academiei Naționale Santa Cecilia a fost primul ansamblu din Italia care s-a dedicat exclusiv repertoriului simfonic, oferind în premieră capodopere importante ale anilor 1900, precum *Fântânile din Roma* și *Pinii din Roma* de Respighi. Fondată în 1908, orchestra a fost condusă de unele dintre cele mai importante figuri muzicale ale secolului XX: de la Mahler, Debussy, Strauss, Stravinski, Sibelius, Hindemith, Toscanini, Furtwängler, De Sabata, Solti, Mengelberg, Karajan, Carlos Kleiber și Abbado, până la cei mai impresionanți dirijori ai zilelor noastre, printre care Thielemann, Dudamel, Blomstedt și Kirill Petrenko, în timp ce Bernardino Molinari, Franco Ferrara, Fernando Previtali, Igor Markevitch, Thomas Schippers, Giuseppe Sinopoli, Daniele Gatti, Myung-Whun Chung și Antonio Pappano au fost directorii săi muzicali. Leonard Bernstein a fost președinte de onoare între 1983 și 1990.

©Musacchio Ianniello & Pasqualini

Cu Sir Antonio Pappano în rolul de director muzical (2005-2023), orchestra s-a bucurat de un succes extraordinar, construindu-și o reputație internațională. A luat parte la unele dintre cele mai importante festivaluri de muzică, între care Proms din Londra, Noptile albe din Sankt Petersburg, Festivalul de la Lucerna, Festivalul de la Salzburg și a concertat în unele dintre cele mai renumite săli din lume, inclusiv la Filarmonica din Berlin, Musikverein și Konzerthaus din Viena, Concertgebouw din Amsterdam, Royal Albert Hall din Londra, Salle Pleyel din Paris, La Scala din Milano, Suntory Hall din Tokyo, Semperoper din Dresda, Carnegie Hall din New York.

După o colaborare pe termen lung cu unele dintre cele mai mari case de discuri internaționale care au produs înregistrări devenite între timp legendare, Orchestra Academiei Naționale Santa Cecilia înregistrează pe scară largă pentru Warner Classics. Sub conducerea lui Pappano, printre lansările sale se numără *Madama Butterfly* de Puccini, *Requiemul* de Verdi, *Le Carnaval des Animaux* cu Martha Argerich, Simfoniile lui Bernstein, *Otello* de Verdi cu Jonas Kaufmann, Strauss: *Ein Heldenleben/ Burleske* cu Bertrand Chamayou (Warner Classics, 2021), *Messa di Gloria* de Rossini, „Insieme. Opera Duets” și „Cinema” cu Alexandre Tharaud la pian, iar în martie 2023 *Turandot* de Puccini cu Sondra Radvanovsky, Jonas Kaufmann și Ermonela Jahö (Warner Classics).

Dirijor

Dirijorul rus **Tugan Sokhiev** – discipol al legendarului Ilya Musin la Conservatorul din Sankt Petersburg – își împarte timpul între repertoriul simfonic și cel de operă. Este adesea invitat să dirijeze cele mai prestigioase orchestre din lume: Orchestra Regală Concertgebouw din Amsterdam, Orchestrele Filarmonicilor din Viena și Berlin, orchestrele simfonice din Boston, Chicago, New York, Philadelphia, Munchen, Orchestra Simfonică NHK a și Orchestra Simfonică Germană din Berlin, al cărei dirijor principal a fost între 2012 și 2016. Din 2008 până în 2022 a fost director muzical al Orchestrei Teatrului

©Marco Borggreve

Capitole din Toulouse, dirijând numeroase prime audiții și susținând turnee frecvente. Pasionat de repertoriul de operă, a fost director muzical al Teatrului Bolșoi din Moscova din 2014 până în 2022. În ultimele stagioni, a fost invitat la Opera Metropolitană din New York (în turneu cu Orchestra Mariinsky), la Festivalul de la Aix-en-Provence și la Teatro Real din Madrid. Proiectele sale din această stagiune includ concerte cu Filarmonica della Scala, Orchestra Radio Bavaria, Orchestra Capelei de Stat din Dresda. De asemenea, va reveni pentru a dirija orchestrele Filarmonicii din München, Viena, Berlin, Philadelphia și Orchestra Radio din Finlanda.

Sokhiev are o discografie amplă la casele de discuri Naïve, Warner Classics și Sony Classical și a fost distins cu Diapason d'Or în 2020. A colaborat cu EuroArts la o serie de discuri, dintre care „Un zbor prin orchestra” fiind dedicat Simfoniei a II-a de Brahms cu Orchestra Simfonică Germană. De asemenea, concertele sale din 2019 cu Orchestra Filarmonicii din Berlin (cu opusuri de Ravel și Prokofiev) și cu Orchestra Teatrului Capitole din Toulouse (care au inclus lucrările *Prințul de Iemn* de Bartók și Simfonia I de Brahms) au fost înregistrate pentru aceeași casă de discuri. Ultima sa apariție alături de Orchestra di Santa Cecilia datează din luna mai a anului trecut.

Solist

Bertrand Chamayou demonstrează o siguranță impresionantă, imaginație, abordare artistică și o consecvență remarcabilă în interpretările sale. A concertat la Théâtre des Champs Elysées, Lincoln Center, Herkulesaal din München, Wigmore Hall din Londra, precum și în cadrul unor festivaluri importante, printre care Mostly Mozart Festival din New York, Festivalul de la Lucerna, Festivalul de la Salzburg, Festivalul Internațional de la Edinburgh, Rheingau Musik Festival și Beethovenfest Bonn. În această stagiune va

©Marco Borggreve

concerta alături de Philharmonie de Paris și Filarmonica din Viena (în Simfonia *Turangalîla* de Messiaen), Orchestra Filarmonică Radio Franța (cu Barbara Hannigan), Orchestra Simfonică din San Francisco, Orchestra și Corul Național al Spaniei, Orchestra Simfonică din Barcelona, Orchestra Simfonică din Antwerp, Orchestra Națională a Capitolului din Toulouse, Orchestra Filarmonică Cehă și Orchestra din Paris sub bagheta lui Esa-Pekka Salonen. Alături de Orchestre des Champs-Elysees și Louis Langree va concerta în cadrul unui turneu în Franța. Bertrand Chamayou a colaborat cu Orchestra Filarmonică din Rotterdam, Deutsche Kammerphilharmonie din Bremen, Orchestra Simfonică HR, Orchestra Simfonică WDR din Köln, Orchestra Simfonică NHK, Orchestra Simfonică din Seattle, Orchestra Filarmonică din Seoul, Orchestra din Cleveland, Orchestra dell'Accademia Nazionale di Santa Cecilia și Orchestra Simfonică Națională Daneză. Printre cele mai importante proiecte recente se numără celebrele sale debuturi cu Filarmonica din New York, Orchestra Simfonică din Chicago, Orchestra Simfonică din Montreal, Orchestra Simfonică din Pittsburgh, Orchestra Festivalului de la Budapesta, Bamberger Symphoniker, Orchestra Simfonică din Atlanta și Orchestra Gewandhaus din Leipzig. A colaborat cu dirijori precum Pierre Boulez, Leonard Slatkin, Sir Neville Marriner, Michel Plasson, Stéphane Denève, Emmanuel Krivine și Andris Nelsons.

De asemenea, repertoriul său include lucrări camerale alături de Renaud și Gautier Capuçon, Quatuor Ébène, Antoine Tamestit și Sol Gabetta. După concertele sale de succes la Lincoln Center's Great Performers Series și la Festivalul de Paște de la Salzburg, în această stagiune va susține recitaluri la Schleswig Holstein Musik Festival, London Symphony Orchestra St Luke's, Ittingen, Berlin Philharmonic, Hong Kong Arts Festival și Grenoble, iar cu Sol Gabetta la Vincenza, Bolzano, Bari, Florența, Solomeo, Torino, Merano, Siena și Toulouse. În această stagiune, Chamayou concertează, de asemenea, cu Cvartetul Belcea la Laeishalle Hamburg, la Wigmore Hall din Londra și la Innsbruck, Madrid, Viena, München, Berlin, Anvers și Paris, precum și cu Ansamblul Boulez și Daniel Barenboim la Berlin, Paris și Viena.

Bertrand Chamayou a publicat un număr mare de înregistrări de succes, inclusiv un album la casa de discuri Naïve care include lucrări de César Franck. Pentru înregistrarea Concertelor pentru pian nr. 2 și 5 de Camille Saint-Saëns, a primit premiul Gramophone Recording of the Year Award 2019. Este singurul artist care a câștigat de patru ori prestigiosul premiu francez Victoires de la Musique. Artist exclusivist al Warner/Erato, a primit premiul ECHO Klassik 2016 pentru înregistrarea integrală a lucrărilor pentru pian solo de Ravel.

Născut la Toulouse, talentul său muzical a fost remarcat rapid de pianistul Jean-François Heisser, care i-a devenit profesor la Conservatorul din Paris, ulterior continuându-și studiile la Londra cu Maria Curcio.